

Прагматичне значення пунктуаційних знаків у системі французької орфографії

Роботу виконано на кафедрі романських та класичних мов ВДУ ім. Лесі Українки

У статті досліджується прагматична функція пунктуаційних знаків сучасної французької мови. Встановлено, що пунктуаційні знаки містять прагматичну інформацію у своєму ненормативному вживанні.

Ключові слова: пунктуація, прагматична функція, знак-символ, порушення орфографічної норми.

Stanislav O. V. Pragmatic Meaning of Punctuation marks in the System of French Orthography. The article is devoted to the research of pragmatic function of punctuation marks of the modern French language. We established that punctuation marks bear pragmatic information in their non-standard use.

Key words: punctuation, pragmatic function, mark-symbol, violation of orthographic norm.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики мовленнєва комунікація розглядається як цілеспрямований процес, в основі якого лежить вибір та використання мовцем оптимальних мовних засобів для досягнення своєї комунікативної мети. Вже не викликає ніяких сумнівів твердження, що будь-який текст є прагматично спрямованим, оскільки, крім інформативної функції, він виконує ще й функцію впливу на комунікантів.

Прагматичні аспекти комунікації глибоко і всебічно досліджувалися Г. Г. Почепцовим, І. П. Сушовим, І. Н. Гореловим, Г. В. Колшанським, В. В. Богдановим, А. Мецлер та іншими лінгвістами. Попри велику кількість робіт, присвячених прагматичному значенню тексту, залишається актуальним питання використання різних мовних засобів для реалізації функції впливу адресанта на адресата та досягнення певного ефекту. У сенсі вищезазначеної проблематики Г. Г. Почепцов висловив думку про те, що прагматично значущим може бути використання мовних одиниць різних рівнів, від звука до речення [2, 123].

Зазвичай аналізу підлягають одиниці морфологічного, лексичного, синтаксичного рівнів, а одиниці графічного рівня часто залишаються поза увагою дослідників. Ця стаття пропонує точку зору на використання пунктуаційних знаків французької орфографії у реалізації прагматичної функції. Опис указаних графічних елементів у прагматичному плані видається нам актуальним лінгвістичним завданням.

У ході проведеного аналізу нами було встановлено, що пунктуаційні знаки містять прагматичну інформацію в своєму ненормативному вживанні. Романіст Л. Г. Веденіна вважає, що порушення орфографічних правил є прикладом, розрахованим на доповнення повідомлення окремими деталями та нюансами [1, 134], отже, ненормативне використання знака спрямоване передусім на виявлення додаткової інформації. У межах цієї статті ми з'ясуємо прагматичні можливості деяких пунктуаційних знаків.

Основне призначення знака оклику – оформлювати емотивні речення: синтаксичні конструкції, в яких виражений афективний стан, волевиявлення мовця. Як правило, французький знак оклику – це акцент, синонім слова “attention”. Аналізуючи використання названого знака у прагматичних цілях, ми відзначили частотність його вживання у заголовках, у текстах реклами з метою попередити про значущість чи незвичайність наступної інформації [3, 95]:

Le Munster, un fromage de caractère! (Ça m'intéresse, 2006, № 301).

Можна зустріти кілька окличних символів – два, частіше три та більше; вони позначають високу ступінь емоційності висловлювання:

99 % des français se nettoient régulièrement les oreilles mais 44 % ont peur de se blesser !!! Découvrez les secrets d'un spray à la base d'eau de mer hypertonique!! (Ça m'intéresse, 2006, № 307).

Численні приклади засвідчують, що знак оклику може розглядатись як символ, що не просто привертає нашу увагу, а містить певну ідею, підсилює сприйняття того чи іншого поняття. З цієї

точки зору цікавою видається назва, що утворилася у результаті поєднання літерної та нелітерної графіки:

I N S E R M (institut national de la santé et de la recherche médicale) (La Recherche, 2006, № 380).

Власне сам вигляд знака оклику нагадує перевернуту літеру *i*. Вибір пунктуаційного знака в ролі літери розширює його функціональні можливості. Адже в такому разі нелітерний знак отримує відповідний фонетичний аналог і одночасно є показником надважливої інформації.

Ще про один спосіб графічного використання знака оклику в прагматичних цілях зауважує А. Допань [4, 43]. Цей знак є частотним у вигляді поміток на полях, виражаючи здивування, обурення читача чи коректора.

Показником експресивності є і знак питання; він слугує виразником здивування, сумніву, незрозуміння, а також незадовільного ставлення адресанта до того, про що він повідомляє – незадоволення, страху, засмучення, іронії тощо. Саме слово “знак питання” та його символічне зображення пов’язані в нашій уяві з чимось невідомим, гаданим, а іноді й сумнівним.

Comment vivre jusqu’à 100 ans en bonne santé ? (Ça m’intéresse, 2006, № 308).

Досліджувана графічна одиниця використовується як символ для позначення слова “питання” в анкетах, тестових завданнях тощо:

?.....

R.....

Цей знак розміщується в рубриці запитань та відповідей, він співвідноситься зі словом “відповідь” (*Réponse*) і розшифровується як слово “питання” (*Question*).

Як знак-символ розглядає знак питання А. Допань [4, 39] у випадках, коли його застосовують на полях тексту, над чи біля якогось слова, уривка, що означає: *Que voulez-vous dire? Quid? Je ne comprends pas!*

Отже знак оклику та знак питання, будучи пунктуаційними знаками, які функціонують, традиційно, на синтаксичному рівні організації писемної мови, виконують суттєву прагматичну роль на письмі.

Одним із знаків, який яскраво передає різноманітні відтінки думки і концентрує увагу на тих частинах висловлювання, котрі найбільш важливі у певний момент, є тире. Використання названого знака часто пов’язано з інтонаційним та зоровим виділенням того чи іншого слова, словосполучення, речення, на яке хочуть акцентувати увагу. Звернімося до прикладів:

En 2006, 43 % du budget européen – soit 50 milliards d’euros – ont été consacrés à l’agriculture (Ça m’intéresse, 2006, № 307).

Un avion de ligne peut-il passer le mur du son ? C’est peu probable – sauf à remettre en service le Concorde (Ça m’intéresse, 2001, № 307).

Тире ділить текст на змістові частини й має характер уточнення, пояснення, конкретизації, а отже здійснює функцію впливу на адресата.

Неспецифічне використання тире спостерігається в художній літературі, публіцистиці, рекламі. На нашу думку, символи + (плюс), – (мінус), = (дорівнює), / (скісна риска) можна трактувати як знаки, що утворилися в результаті зміни положення тире у просторі.

Знак = оформлює висловлювання, що співвідносяться семантично або ж є синонімічними:

J’aimerais (= je voudrais) vous en parler tout de suite.

За допомогою знака + до висловлювання додається та чи інша деталь, інформація; такий прийом є частотним у текстах реклами. Окрім цього, його вживають для економії мовних засобів:

2 pneus Michelin achetés + 1 inscription = 3 services gratuits (Ça m’intéresse, 2006, № 301).

Вкажемо, що використання знаків +/- співвідноситься з літерним еквівалентом “plus ou moins”, що має різне фонетичне позначення залежно від значення: а) більше/менше, б) плюс/мінус.

/ - скісна риска може вказувати на протиставлення, опозицію елементів висловлювання:

l’action réelle / irréelle ; question directe / indirecte.

Нерідко для вираження незавершеності висловлювання адресант використовує три крапки. Відтінок недосказаності, що передається цим пунктуаційним знаком, широко застосовує реклама, публіцистика; зміст речення незрозумілий, і це інтригує читача. Часто уживаними три крапки є у заголовках, вони ніби пропонують читачеві розшифрувати зміст, домислити його самому, а для цього треба прочитати матеріал:

Insomnie, depression, douleur, tabac, phobies... les découvertes qui chamboulent la médecine (Ça m'intéresse, 2006, № 307).

Pourquoi les familles résistent à tout. Leurs atouts aujourd'hui: la diversité, la solidarité, les nouvelles technologies... (Ça m'intéresse, 2006, № 301).

Досліджуваний пунктуаційний знак застосовується як графічний засіб у вигляді низки крапок, що складають цілий ряд або й декілька рядків і позначають пропуск більш чи менш значного відрізка тексту, почасти з метою створення враження незавершеності твору. В таких випадках три крапки можна розглядати як знак-символ.

"Seurel, je te demandais l'autre jour de penser à moi. Maintenant, au contraire, il vaudrait mieux m'oublier. Il vaudrait mieux tout oublier.

.....
А. М." (H. Alain-Fournier, Le Grand Meaulnes, 165).

Такий же символічний прийом (низка крапок) буває доцільним для віддалення частини розповіді усередині одного розділу для вказівки на зміну місця подій чи то на відсутність їх безпосередньої послідовності:

L'index de la main droite se dirigea à nouveau vers le bouton de la lampe. La lampe s'éteignit.

.....
Un chien traversa la rue à toute vitesse. Le vent fouettait les maisons (P. Gamarra, Rhapsodie des Pyrénées, 145).

Звернемо увагу на використання низки крапок в оформленні змісту книжок, алфавітних покажчиків, рекламних проспектів тощо. Це допомагає читачеві не збитись із рядка і полегшує сприйняття написаного.

Підсумовуючи нашу розвідку, висловимо думку про те, що пунктуаційні знаки французької мови, будучи одиницями графічного рівня, широко використовуються у прагматичних цілях. Здебільшого це виявляється в уживанні цих засобів із порушенням орфографічної норми з метою впливу на адресата. Пунктуація, здійснюючи прагматичну функцію, є одним зі способів збільшення обсягу інформації та її акцентування; вона забезпечує лаконізм та виразність висловлювання.

Нам вбачається перспективним подальший аналіз прагматичного навантаження та класифікація цих знаків у різних типах дискурсу, приміром у комп'ютерному. Наразі комп'ютерна комунікація відкриває новий вимір у людському спілкуванні, даючи можливість зберігати і швидко передавати великі обсяги інформації, використовувати аудіо- і відеоканали спілкування, а також контактувати в режимі on-line, тобто в безпосередньому лінійному зв'язку з реципієнтом. Основна тенденція у формуванні комп'ютерного дискурсу – максимальне скорочення способів передачі інформації – може реалізуватися за допомогою пунктуаційних знаків. Надзвичайно широкого вживання набуло використання множинних розділових знаків, зокрема дужок, питального та знака оклику, і якщо в звичайному листуванні це виглядає неорганічно і дещо грубо, то в електронному спілкуванні цей спосіб вираження емоцій є цілком прийнятним. Маємо на увазі використання так званих смайликів – явища, що не зустрічається більше ніде, крім комп'ютерного середовища. Наприклад: :))))))))) означає вищий ступінь радості, у свою чергу :///// використовується для позначення глибокої пригніченості. Порівняльний аналіз традиційних та інноваційних графічних засобів окреслює коло проблем для наступного опрацювання.

Література

1. Веденина Л. Г., Веденина Л. Т. Пунктуация французского языка.– М., 1975.– 168 с.
2. Почепцов Г. Г. Прагматика текста / Коммуникативно-прагматическая и семантическая функции речевых единств.– Калинин, 1980.– 253 с.
3. Ситдикова І. В. Прагматична маркованість графем у мові французької реклами // Наукові праці молодих вчених та студентів: Зб. наук. пр.– К.: Вид. центр КНЛУ, 1997.– Ч. 2.– С. 91–98.
4. Doppagne A. La bonne ponctuation: clarté, précision, efficacité de vos phrases.– P.-Gembloux: Editions Duculot, 1984.– 112 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

Alain-Fournier H. Le Grand Meaulnes.– P.: Grasset, 1955.– 230 p.
Gamarra P. Rhapsodie des Pyrénées.– P.: PUF, 1963.– 276 p.

Ça m'intéresse – № 301, 307, 308 (2006).
La Recherche – № 380 (2006).

Статтю подано до редколегії
08.02.2007 р.